

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ
ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ**

**ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
« ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ »**

**ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΜΙΧΑΕΛΑ ΚΙΝΝΑ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ: 19677048
Επιβλέπων: Κωνσταντίνος Καράμπελας,
Καθηγητής**

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 10/04/2024

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Βεβαιώνω ότι, είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην πτυχιακή εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Φωτογραφίας και Οπτικοακουστικών Τεχνών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία αυτή αποτελεί μια ερμηνεία του ανθρώπου και του αντικείμενου, μέσα από την φωτογραφία. Η φωτογραφία απαριθμεί αιώνες ύπαρξης και είναι μια από τις πιο ενδιαφέρουσες ανθρώπινες δημιουργίες. Γι' αυτό αναφέρω την πορεία της μέσα σε αυτό το χρονικό διάστημα. Ποιες προσωπικότητες και ποια μεγάλα γεγονότα έπαιξαν ρόλο στην συστηματική μελέτη της. Στην εξέλιξη της ως μέσο εδραίωσης της αλήθειας. Αναλύω μια από τις σημαντικότερες κατηγορίες της, την φωτογραφία - ντοκιμαντέρ. Τόσο μέσα από την ιστορία, όσο και μέσα από την καθημερινή ζωή. Το πως έφτασε να είναι ένα εργαλείο αντιμετώπισης της καθημερινότητας. Ένα μέσο ερμηνείας των περίπλοκων σχέσεων, μεταξύ ανθρώπων. Με το θέμα που πραγματεύομαι, σκιαγραφώ την προσωπικότητα του κάθε ατόμου, το πως αντιμετωπίζει το σήμερα και πως φαντάζεται το αύριο. Τέλος, τι είδους σχέση έχει με την μνήμη. Τι ρόλο παίζουν στην ζωή του, τα αντικείμενα που επιλέγει να συνδέσει με αυτή. Πόση σημασία δίνει στην κάθε μια από τις αναμνήσεις του. Μέσα από όλα αυτά βγαίνει ένα συμπέρασμα. Για τον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να αντιμετωπίζουμε τον κόσμο γύρω μας, αλλά και τον ίδιο μας τον εαυτό.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	σελ. 3 – 4
I. Φωτογραφία και Ανθρώπινη Ύπαρξη	σελ. 4
II. Φωτογραφία - Ντοκιμαντέρ μέσα από την ιστορία	σελ. 4 – 6
III. Καθημερινή ζωή - Παραδείγματα φωτογράφων	σελ. 7 – 8
α. Ντόνα Φεράτο	σελ. 7
β. Ντίνα Λιτόφσκι	σελ. 8
IV. Άνθρωπος και Αντικείμενο	σελ. 9 - 30
V. Επίλογος	σελ. 31
VI. Βιβλιογραφία	σελ. 32
VII. Εικονογράφηση (πηγές)	σελ. 33
VIII. Παράρτημα	σελ. 33

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

II. Φωτογραφία - Ντοκιμαντέρ μέσα από την ιστορία	σελ. 5 – 6
III. Καθημερινή ζωή - Παραδείγματα φωτογράφων	
α. Ντόνα Φεράτο	σελ. 7
β. Ντίνα Λιτόφσκι	σελ. 8
IV. Άνθρωπος και Αντικείμενο	
α.	σελ. 11
β.	σελ. 13
γ.	σελ. 15
δ.	σελ. 17
ε.	σελ. 19
στ.	σελ. 21
ζ.	σελ. 23
η.	σελ. 25
θ.	σελ. 27
ι.	σελ. 29

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Φωτογραφία-Ντοκιμαντέρ. Μια μορφή φωτογραφίας η οποία χρησιμοποιείται για να καταγράψει κάποιο συμβάν, ακόμα και “ασήμαντο” εκ πρώτης όψης. Το οποίο όμως για να “μένει” μέσα σε μια σελίδα, μέσα σε μια εικόνα, σημαίνει ότι είναι άξιο αναφοράς. Πέρα από γεγονότα η φωτογραφία αυτή καλύπτει και ανθρώπους. Επομένως εγώ στην παρούσα εργασία ασχολούμαι με αυτό ακριβώς.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το είδος αυτό αφορά σημαντικά γεγονότα και σε κάθε περίπτωση οτιδήποτε συμβαίνει το οποίο φέρνει μια αλλαγή στο τρόπο με τον οποίο ζει μια κοινωνία και οδηγεί σε ιστορικές αλλαγές, βήμα - βήμα την φορά ή και “ξαφνικά”. Η ιστορία όμως γράφεται από καθημερινούς ανθρώπους γι' αυτό και έχει μεγάλη σημασία η προσοχή και η μελέτη του τρόπου ζωής τους, των ίδιων των ανθρώπων. Γιατί επιλέγουν να κάνουν κάτι και τι είναι αυτό που τους οδηγεί τελικά στο να αναπτύξουν την δική τους προσωπικότητα και να γράψουν την δική τους πορεία;

Μερικές από τους φωτογράφους, από των οποίων το έργο εμπνεύστηκα, είναι η Ντίνα Λιτόβσκι, η Μιγιάκο Ισιούτσι και η Έντριεν Σάλιντζερ. Η Λιτόβσκι ακολουθεί τους ανθρώπους που φωτογραφίζει, καταγράφει τις συνήθειες τους και τα αντικείμενα που συνδέονται με αυτά. Το έργο της Ισιούτσι συνδέεται με την απώλεια, το τραύμα και την σχέση τους με τον χρόνο. Η Σάλιντζερ από νεαρή κιόλας ηλικία αναζητούσε ανθρώπους που είχαν να πουν μια ιστορία. Ανθρώπους τους οποίους ο υπόλοιπος κοινωνικός περίγυρος έβλεπε με συγκεκριμένο τρόπο και όχι όπως ο καθένας από αυτούς θα επιθυμούσε, όντας μια ξεχωριστή ύπαρξη, με τα δικά της θέλω και αξίες.

Οπότε με αυτή την φωτογραφική σειρά, επιθυμώ να συλλέξω ιστορίες ανθρώπων, μέσα από την προσωπικότητα τους καθώς και από αντικείμενα τα οποία φέρουν την δικιά τους ιστορία και συνδέονται με αυτά. Όλα αυτά σε έναν προσωπικό για αυτούς χώρο, στον οποίο κάνουν άπειρες σκέψεις και σχέδια, για αυτά που έζησαν και αυτά που πρόκειται να ζήσουν.

Πρώτο κεφάλαιο θα αποτελεί η εισαγωγή στην ύπαρξη της φωτογραφίας και η αναφορά της ως καινοτόμο μέσο, με το οποίο ο χειριστής αποτυπώνει και αποθανατίζει την ανθρώπινη ύπαρξη. Στο δεύτερο κεφάλαιο θα γίνει ιστορική αναφορά του είδους της φωτογραφίας που θα πραγματοποιήσω. Το τρίτο κεφάλαιο θα έχει να κάνει με παραδείγματα της καθημερινής ζωής. Θα χωρίζεται σε υπό κεφάλαια όπου θα αναφέρω μερικούς φωτογράφους που έχουν ασχοληθεί με αυτό και έχουν δημιουργήσει αξιόλογες δουλειές. Θα συνοδεύεται με τα κατάλληλα παραδείγματα. Το τέταρτο κεφάλαιο θα είναι η εισαγωγή στο έργο μου. Για κάθε φωτογραφία θα δημιουργηθεί ένα κείμενο, που θα συγκεντρώνει πληροφορίες. Για το υποκείμενο, το αντικείμενο και συμπληρωματικά στοιχεία της όλης διαδικασίας που ακολουθήθηκε κάθε φορά. Επίσης, το ύφος των κειμένων θα είναι εμπνευσμένο από αυτό ενός ημερολογίου. Με σκοπό να προσδώσω αυτό το προσωπικό ύφος που

χαρακτηρίζει την κάθε φωτογραφία, μέσα από την οποία το κάθε άτομο, μου παραθέτει ένα κομμάτι του εαυτού του. Στο πέμπτο κεφάλαιο θα γίνει ένας σχολιασμός του υλικού, συμπεράσματα της όλης διαδικασίας, αλλά και ένας επίλογος με τον οποίο θα κλείσω την εργασία.

I. ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΠΑΡΞΗ

Η φωτογραφία υπάρχει από αρχαιοτάτων χρόνων. Μεγάλα μυαλά εμπλέκονται τόσο με την επινόηση της, όσο και με την μεταφορά από την σκέψη στην πράξη. Από την επιθυμία του να αποτυπωθεί σε ένα υλικό μέσο κάτι, μέχρι στην δημιουργία του μέσου που θα το καταφέρει και την εξέλιξη του σε αυτό που γνωρίζουμε σήμερα.

Υπήρξαν επιστήμονες που μελέτησαν αυτό το θέμα σε βάθος και ασχολήθηκαν με την υλοποίησή του. Αλλά τόσο αυτοί, όσο και εκείνοι που συνέβαλλαν με το να το παρουσιάσουν στο ευρύ, καθημερινό κοινό, έπαιξαν έναν σημαντικό ρόλο στον αγώνα αυτό. Ο Αριστοτέλης, περισσότερο από 2000 χρόνια πριν, που ασχολήθηκε με την αρχή της τεχνικής ενός σκοτεινού θαλάμου, ο Γιόχαν Χάινριχ Σούλτσε (1727) που μίλησε για την αλληλεπίδραση του φωτός με συγκεκριμένα χημικά στοιχεία και την επακόλουθη καταγραφή λέξεων σε μια επιφάνεια. Ο Νικηφόρος Νιπς (αρχές 19ου αιώνα) που ενδιαφέρθηκε για την διαδικασία λάξευσης και “εκτύπωσης” ενός σχεδίου σε λίθινες και γυάλινες επιφάνειες (μεταξύ άλλων). Παρότι δεν άντεχε στον χρόνο. Ο Λουί Νταγκέρ που μελέτησε το φαινόμενο αυτό και το τελειοποίησε, δημιουργώντας την τεχνική “δαγγεροτυπία” (1837) και πολλοί άλλοι¹. Όλα αυτά τα τεχνικά χαρακτηριστικά, οι τεχνοτροπίες και η επιθυμία του ανθρώπου να ανακαλύπτει καινούργια πράγματα και να εξελίσσεται, συνέβαλλαν στην δημιουργία της αναλογικής και στα επόμενα χρόνια, της ψηφιακής φωτογραφίας.

II. ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ - ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Όσο περνούσαν τα χρόνια, τόσο πιο πολλά είδη φωτογραφίας “γεννιόντουσαν” και τα ήδη υπάρχοντα, αποκτούσαν φανατικούς οπαδούς.

Ένα από αυτά είναι η φωτογραφία - ντοκιμαντέρ. Είναι μια κατηγορία φωτογραφίας η οποία αποθανατίζει γεγονότα, ανθρώπους και καταστάσεις τα οποία είναι ιστορικής σημασίας και άξια αναφοράς στην πορεία του χρόνου. Τα οποία φέρουν μεγάλη δύναμη, ικανή να ανατρέψει από καθεστώτα και τρόπο σκέψης, μέχρι ένα καλλιτεχνικό ρεύμα και γενικά την καθημερινότητα ενός ανθρώπου. Από το πιο μεγάλο, στο πιο μικρό. Παραπάνω αναφέρθηκε η λέξη “αποθανατίζει”. Είναι μια από τις πιο ταιριαστές λέξεις που θα μπορούσα να βρω, καθώς κρύβει μέσα της κάτι το ανθρώπινο. Σε

¹ Gernsheim Helmut Erich Robert, Grundberg Andy, Newhall Beaumont, Rosenblum Naomi, «History of Photography», Britannica, June 14, 2024

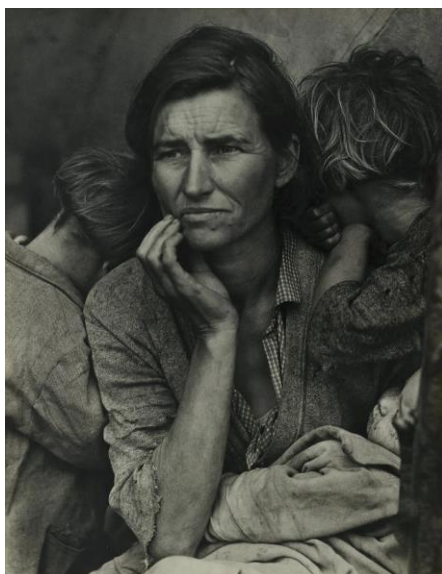
σύνδεση με αυτό, ο άνθρωπος είναι ένα νοήμον ον. Το ότι έχει όμως νοημοσύνη δεν σημαίνει -περιέργως- ότι ξέρει πως να την χρησιμοποιήσει προς όφελος του πάντα. Βοηθώντας παράλληλα και τον πλησίον του. Ζούμε σε μια κοινωνία με εκατομμύρια μέλη και καλώς ή κακώς οι δράσεις μας, μπορούν να επηρεάσουν το ένα το άλλο. Επίσης κάτι που επιβεβαιώνεται μέσα από την ιστορία, είναι ότι ο άνθρωπος μπορεί να φερθεί έξυπνα, μπορεί όμως να φερθεί και ανόητα, εγωιστικά, σε επικίνδυνο βαθμό, με καταστροφικές συνέπειες.

Πόλεμοι γίνονται από την αρχαιότητα, οικονομικές κρίσεις πολλές στο πέρασμα του χρόνου κι όμως, ο άνθρωπος δεν δείχνει να βάζει μυαλό. Αντί να “βλέπει το παρελθόν” και να σκέφτεται πως να αποφύγει ανάλογες καταστάσεις, τις επαναλαμβάνει. Δεν συνεργάζονται όλες οι κυβερνήσεις μεταξύ τους και πολλές φορές επικρατεί ένα χάος. Ωστόσο μέσα από τις πιο δύσκολες ή ανορθόδοξες καταστάσεις οπου ευδοκιμεί το κακό, υπάρχουν τρόποι να αναδειχθεί το καλό και ο αγώνας για την επίτευξη του. Αυτό κάνει η φωτογραφία ντοκιμαντέρ.

Sgt James Scott, photographed at Seaford, East Sussex at some point between July and October 1915

Παραπάνω βλέπουμε μια φωτογραφία του Τζορτζ Χάκνι, ερασιτέχνη φωτογράφου από το Μπέλφαστ. Λίγο πριν τον Οκτώβρη του 1915, η φωτογραφία αυτή αντικατοπτρίζει την εικόνα ενός μαχόμενου Άγγλου διοικητή ονόματι Τζέιμς Σκοτ, ο οποίος το τελευταίο πράγμα που θα ήθελε να κάνει είναι να πολεμήσει στο μέτωπο. Αλλά έβαλε σε κίνδυνο την ζωή του, προκειμένου να προστατεύσει την οικογένεια του, την χώρα του και τα ιδανικά του. Αυτή αλλά και άλλες πολλές εικόνες, αποτέλεσαν μια σειρά φωτογραφιών του Χάκνι, μέσα από την οποία έγινε ευρέως γνωστός και μέσα από την οποία ανέδειξε το πρόσωπο ενός καθημερινού ανθρώπου. Μέλος ενός στρατού κατά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, κατά τον οποίο σίγουρα θα βρέθηκε αντιμέτωπος με διλήμματα, πείνα, θάνατο. Ζητήματα διαχρονικά.

Dorothea Lange, Migrant Mother, Nipomo, California, March 1936/MOMA

Αυτή είναι μια φωτογραφία από την Δωροθέα Λανγκ το έτος 1936. Μια περίοδο στην ιστορία των Ηνωμένων Εθνών, όπου η αμερικάνικη οικονομία περνούσε μεγάλη κρίση. Στην εικόνα αυτή πρωταγωνιστικό ρόλο παίζει η Φλόρενς Τόμσον. Η ταυτότητα της αρχικά ήταν άγνωστη. Υπάρχει όμως κάτι, το οποίο βλέπει κάποιος όταν την αντικρίζει και το οποίο ώθησε την Λανγκ στο να βγάλει την φωτογραφία. Το βλέμμα της, η κούραση στα μάτια της, ο τρόπος με τον οποίο κάθεται και τα στραμμένα κεφάλια των παιδιών της, που αναδεικνύουν ακόμα περισσότερο το πρόσωπο της. Αποτελεί σύμβολο της γυναίκας - πρόσφυγα. Η οποία παρόλες τις κακουχίες και τον πόνο που πολλές φορές προσπαθεί να κρύψει από τα παιδιά της, προσπαθεί και ελπίζει για ένα καλύτερο αύριο.

Μέσα από αυτά τα παραδείγματα, αντιλαμβάνεται κανείς την δύναμη της φωτογραφίας ως μέσο επικοινωνίας ενός μηνύματος. Το είδος αυτό χρησιμεύει σε δύσκολες καταστάσεις. Εξυπηρετεί την ανάγκη του ανθρώπου για έγκυρη πληροφόρηση και αποτελεί κάτι σαν απτή απόδειξη για το τι συμβαίνει την δεδομένη χρονική στιγμή. Φωτογραφίες με στρατιώτες στο μέτωπο, ανάμεσα σε άψυχα σώματα, κέντρα υποδοχής προσφύγων, μια εργαζόμενη μητέρα που ετοιμάζεται να πάει στην δουλειά υπό το βλέμμα των ανήλικων παιδιών της. Μια φωτογραφία ντοκιμαντέρ είναι το ραντεβού μας με την καθημερινότητα.

III. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ - ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΩΝ

III. α ΝΤΟΝΑ ΦΕΡΑΤΟ

Πόλεμοι, οικονομικά σκάνδαλα, κακοποιοτικές συμπεριφορές. Μερικές δεκαετίες πριν, η φωτογράφος Ντόνα Φεράτο ανέλαβε το έργο της δημιουργίας μιας φωτογραφικής σειράς για το ιαπωνικό Playboy.

Σχετικά με το φαινόμενο που είχε δημιουργηθεί αναφορικά με παντρεμένα, πλούσια ζευγάρια και την ανταλλαγή συντρόφων. Ένα σκανδαλιστικό για κάποιους θέμα, αλλά με αδιαμφισβήτητο ερευνητικό ενδιαφέρον. Το μέρος που επισκέφτηκε ήταν το διάσημο κλαμπ Plato's Retreat στην Νέα Υόρκη. Εκεί γνώρισε την Ελίζαμπεθ και τον Μπρεντ, ζευγάρι από την Σουηδία, το οποίο έπαιξε και πρωταγωνιστικό ρόλο στην φωτογραφική σειρά. Κάτι που άρχισε με την καταγραφή των συνηθειών ενός ζευγαριού, το οποίο επιδίδονταν στις συγκεκριμένες πράξεις, χωρίς φαινομενικά να βλάπτεται κανένας, εξελίχθηκε σε κάτι εντελώς διαφορετικό. Κάτι τρομακτικό. Από την κλίση μιας τρομοκρατημένης Ελίζαμπεθ προς την Ντόνα, η τελευταία, γινόταν όλο και συχνότερα μάρτυρας βάνουσων συμπεριφορών. Ο Μπρεντ δεν δίσταζε από ένα σημείο και μετά να κακοποιεί άγρια την Ελίζαμπεθ, ακόμα και μπροστά στα μάτια της Ντόνα. Δεν ππούσαν από το κλικ της κάμερας και οι επιδράσεις των ναρκωτικών που κυκλοφορούσαν ελεύθερα στον χώρο, τον επηρέαζαν ακόμα περισσότερο, τροφοδοτούσαν την βίαιη συμπεριφορά του. Ο γιος τους βρισκόταν ανάμεσα σε όλα αυτά τα γεγονότα. Φοβούμενος για την μητέρα του. Ο πατέρας του έφτασε τόσο μακριά, όπου μετά από εισαγωγή της σε κλινική αποτοξίνωσης, προσπιούταν τον αφοσιωμένο σύζυγο αλλά και το ότι δεν είχε κανένα θέμα με τα ναρκωτικά.

Στο τέλος η Ελίζαμπεθ κατάφερε να ξεφύγει από όλο αυτό. Αλλά όπως είπε η Ντόνα σε συνέντευξη της για το περιοδικό Time: «Θέλω να μάθω την αλήθεια για τους ανθρώπους... Αλλά ποτέ δεν περίμενα αυτό που είδα»².

Ferrato Donna, Living with The Enemy, Aperture, New York, 1991

² Pollack K. (2016, June 1), «100 Photographs: The Most Influential Images of All Time», Red Border Films, TIME

III. β ΝΤΙΝΑ ΛΙΤΟΒΣΚΙ

Πίσω από κάθε δουλειά της Ντίνα Λιτόβσκι, κρύβεται μια ενδιαφέρουσα θεματική. Μια από αυτές τις δουλειές είναι η φωτογραφική σειρά με τίτλο « Bachelorette ». Πρόκειται για ένα έθιμο που συνηθίζεται στις ΗΠΑ, μια στιγμή γιορτής για την νύφη και τους κοντινούς της ανθρώπους, πριν την ημέρα του γάμου. Για πολλούς είναι μια τελετή μύησης, η στιγμή όπου η γυναίκα αποκτά τον “τίτλο” της νύφης και σιγά σιγά μπαίνει στον κόσμο του έγγαμου βίου. Όντας δεσμευμένη πια και με την βούλα. Από την άλλη, δίνεται μια ευκαιρία σε όλα τα συμμετέχοντα μέλη να αφεθούν ελεύθερα. Να ανακαλύψουν, να αναρωτηθούν, να αναπολήσουν. Χωρίς την πίεση του κοινωνικού περιγύρου, επικριτικών βλεμμάτων και καθώς πρέπει κανόνων. Με την παρουσία συγγενών και φίλων που οι ίδιες έχουν επιλέξει, σε ένα απελευθερωτικό κλίμα, γεμάτο συναρπαστικές στιγμές και πρωτόγνωρη για κάποιες οικειότητα.

Αυτό το φαινόμενο θέλει να εξερευνήσει η Λιτόβσκι. Μέσα από όλη αυτή την εμπειρία, μένουν συμπεριφορές, αλληλεπιδράσεις, οι οποίες συμβολίζουν τον ρόλο της γυναίκας στην σημερινή κουλτούρα. Την προσπάθεια της να βρει τον εαυτό της, μέσα από την καθημερινή ζωή και τις διαπροσωπικές της σχέσεις. Ωστόσο μένουν και αντικείμενα. Από μια πολύχρωμη κορδέλα και μια φράση σε μια χαρτοπετσέτα, μέχρι ένα σπασμένο τακούνι και μια φωτογραφία. Τα οποία φέρουν αναμνήσεις και προκαλούν συναισθήματα. Δεν κάνει την φωτογραφική αυτή σειρά μόνο και μόνο για να προσελκύσει κοινό και να τραβήξει τα βλέμματα, αλλά και για να προβληματίσει.

Litovsky Dina, Going Home, March 2011, Brooklyn, New York

IV. ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Η θεματική της εργασίας μου αφορά τον άνθρωπο και το αντικείμενο. Πριν αναφέρω το περιεχόμενο της, έπρεπε να κάνω μια απαραίτητη εισαγωγή στο μέσο της φωτογραφίας, στο είδος καθώς και σε σχετικές δουλειές. Με λίγα λόγια στο τι συμβαίνει όταν ο άνθρωπος πιάνει στα χέρια του μια φωτογραφική μηχανή.

Όταν έχει στα χέρια του την κάμερα, θα θελήσει να την δοκιμάσει. Να ικανοποιήσει την ανθρώπινη περιέργεια του και να δει αν αυτό που βλέπει με τα ίδια του τα μάτια στην πραγματική ζωή, θα αποτυπωθεί στην συσκευή αυτή. Αργότερα, αν τα συναισθήματα που του προκλήθηκαν εκείνη την στιγμή, θα είναι τα ίδια. Εξετάζοντας - σε δεύτερο χρόνο - την εικόνα στο φωτογραφικό χαρτί.

Ο άνθρωπος φωτογραφίζει για πολλούς λόγους μια εικόνα. Από τους πιο απλούς όπως όταν δει ένα αντικείμενο που του αρέσει και του προξενεί ενδιαφέρον. Μέχρι τους πιο σύνθετους, όπως το να αποθανάτισει αγαπημένα πρόσωπα, συγγενείς και φίλους. Εγώ κάνω και τα δυο σε αυτή την εργασία. Μέσω αυτής της ευκαιρίας που μου δίνεται, πηγαίνω από σπίτι σε σπίτι, φωτογραφίζοντας άτομα που ξέρω ήδη, αλλά και άτομα με τα οποία έχουμε έρθει λιγότερες φορές σε επαφή. Μαζί με το αγαπημένο τους αντικείμενο, καταγράφω την σχέση τους με την μνήμη, το πόση σημασία δίνει ο καθένας στις αναμνήσεις και αν αυτό το μεταφέρει στην σχέση του με το εικονιζόμενο αντικείμενο και πως. Για παράδειγμα η Μιγιάκο Ισιούτσι δημιούργησε μια σειρά φωτογραφιών, με αντικείμενα της μητέρας της³. Η σχέση της με αυτά δεν είχε να κάνει τόσο με τον ίδιο της τον εαυτό, αλλά περισσότερο με αναμνήσεις της μητέρας της (η οποία απεβίωσε λίγο αφού ξεκίνησε την σειρά). Δηλαδή ήταν πιο έμμεση και ένας τρόπος να θυμηθεί πάλι την γυναίκα αυτή, παρά κάποια εμπειρία που μπορεί να είχε με ένα από τα αντικείμενα.

Τα άτομα που συμμετέχουν, έχουν πρόσφατα αποφοιτήσει, πρόκειται να αποφοιτήσουν ή ολοκληρώνεται μια σημαντική περίοδος της ζωής τους. Ετοιμάζονται να “βγουν έξω στον κόσμο” και να εφαρμόσουν ότι έμαθαν, σε πραγματικές συνθήκες. Να κάνουν πρακτική, να αναζητήσουν μια θέση εργασίας πάνω στο αντικείμενο τους. Μέχρι και να “κυνηγήσουν” ένα μεταπτυχιακό, ένα σεμινάριο, ένα διδακτορικό. Να ενισχύσουν το βιογραφικό τους και να δημιουργήσουν ένα όνομα στην αγορά εργασίας. Βέβαια, είτε έχουν περάσει από την τριτοβάθμια εκπαίδευση είτε όχι, δεν θα δοκιμαστούν μόνο πάνω σε αυτό. Αλλά θα δουν πως είναι η καθημερινή ζωή έχοντας τελειώσει τις σπουδές τους και οτιδήποτε άλλο. Θα δουν πως αντιμετωπίζονται από τους υπόλοιπους. Εργοδότες, καινούργιους φίλους, συναδέλφους και διάφορες άλλες κοινωνικές ομάδες. Μετά από τόσα χρόνια σκληρής δουλειάς, προσπάθειας, επιμονής, όλο αυτό κάνει τον κύκλο του και αρχίζει κάτι καινούργιο.

Το αντικείμενο που έχει επιλέξει ο καθένας, λειτουργεί ως δείγμα του εαυτού του. Βρίσκεται στην κατοχή του, γιατί επέλεξε να το έχει, όπως επέλεξε και τι επάγγελμα να ακολουθήσει ή ποια αγαπημένη συνήθεια προτιμά και γιατί. Επειδή η προσωπική

³ Dowsett Maria, «Capturing Lives through Object Photography», MARIA DOWSETT: Fashion Communication at the University of Brighton, April 17, 2020

μας ζωή, μπορεί να επηρεάσει πτυχές του καθημερινού μας βίου και να φανεί με διάφορους τρόπους, έμμεσα και άμεσα, δημιουργείται μια σύνδεση. Η αφηγηρία είναι το δωμάτιο. Ένας προσωπικός χώρος για όλους μας, μέσα στον οποίο δημιουργούμε τον δικό μας κόσμο, με σκέψεις τις οποίες δεν μοιραζόμαστε με κανέναν. Εισερχόμαστε λοιπόν, στον εσωτερικό κόσμο του κάθε ατόμου και το αντικείμενο είναι το κλειδί. Μέσα από τις εντυπώσεις που μου αφήνει η κάθε επίσκεψη και τις λέξεις που ανταλλάσσουμε μεταξύ μας, καταλαβαίνω πως βλέπει ο κάθε ένας από αυτούς την ζωή. Αν είναι αισιόδοξος ως άνθρωπος, τι προοπτικές, τι ευκαιρίες πιστεύει ότι θα έχει, αν είναι στο χέρι του να τις διεκδικήσει. Έτσι, μέσα από κάθε περίπτωση, προσπαθώ να βγάλω το δικό μου συμπέρασμα για το θέμα που συζητιέται και αν μπορώ, να δώσω την δικιά μου συμβουλή, για να βοηθήσω τον κάθε αναγνώστη και αναγνώστρια.

Επέλεξα το κάθετο κάδρο για τους ανθρώπους, για να έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην εικόνα. Μαζί και με το αντικείμενο που κρατούν. Ένα είδος πορτραίτου. Από την άλλη, επέλεξα οριζόντιο κάδρο για την δεύτερη φωτογραφία, η οποία παρουσιάζει το ίδιο το αντικείμενο, απομονωμένο από το άτομο. Ένα οριζόντιο κάδρο, συνήθως δείχνει μαζί με τον πρωταγωνιστή και το περιβάλλον που τον περικλείει. Οπότε ήθελα να δείξω ένα κοντινό του αντικειμένου με έναν τρόπο, σαν να “έμπαινα στον κόσμο του”. Άρα να έδινα έμφαση σε αυτό. Οπότε δημιουργείται ένας συσχετισμός μεταξύ των δυο εικόνων σε κάθε περίπτωση, ο οποίος παρουσιάζεται μέσω του δίπτυχου αυτού.

IV. α

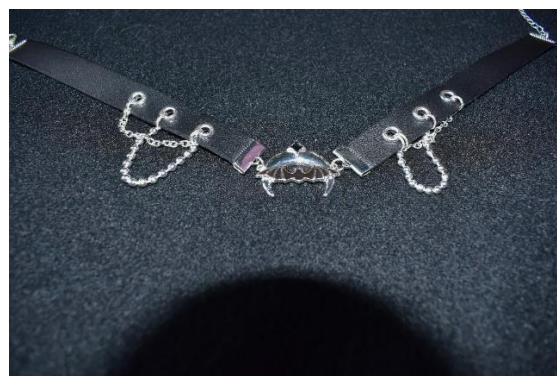
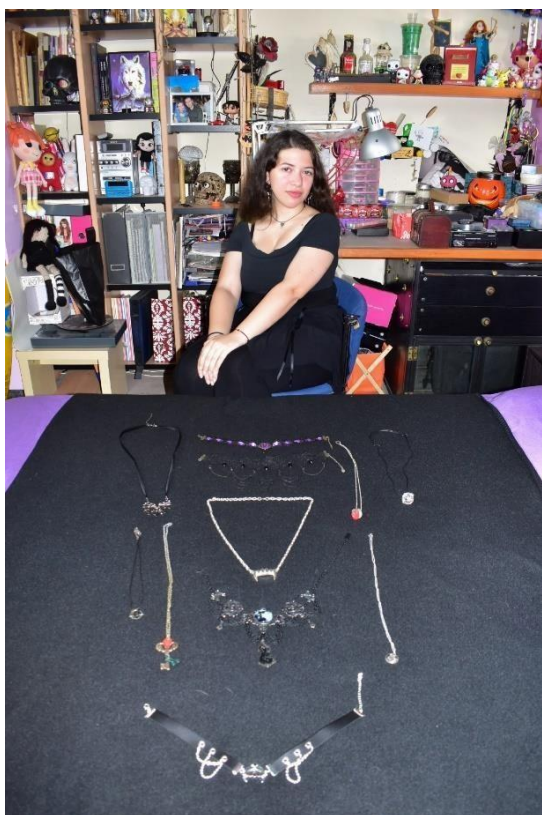

Ο Μιχάλης αποτελεί το πρώτο άτομο που εκτίθεται στον φωτογραφικό μου φακό για την έρευνα αυτή. Πριν τον συναντήσω, του είπα να επιλέξει ένα αντικείμενο που λατρεύει και μαζί με αυτό να τον φωτογραφίσω στο δωμάτιο του. Έναν προσωπικό χώρο στον οποίο έχει δημιουργήσει τον δικό του κόσμο. Εκεί όπου κάνει τις δικές του κρυφές σκέψεις για το τώρα αλλά και το μέλλον. Ειδικά αυτή την περίοδο όντας προσεχώς απόφοιτος του τμήματος Φωτογραφίας και Οπτικοακουστικών Τεχνών.

Καθώς μια από τις αγαπημένες του συνήθειες είναι η ανάγνωση βιβλίων, επέλεξε ένα από την συλλογή του. Άμα δεν ξέρει κάποιος, την αγάπη που έχει ο Μιχάλης αλλά και ολόκληρη η οικογένεια του σε αυτό το αντικείμενο, αρκεί να μπει στο σπίτι τους (με την άδεια τους φυσικά). Να σταθεί στο κέντρο του σαλονιού και μέσω μιας στροφής 360 μοιρών, να δει τις δυο τεράστιες βιβλιοθήκες που καταλαμβάνουν όλο τον τοίχο, η μια απέναντι από την άλλη. Αυτό το γεγονός, όπως και η φιλοξενία που μου έδειξε ο ίδιος ο Μιχάλης όταν τον επισκέφτηκα, με έκανε να νιώσω οικεία και έδωσε στην όλη διαδικασία ένα άλλο νόημα. Αφού κατέληξε να είναι σαν μια καθημερινή και χαλαρή συνομιλία μεταξύ φίλων Του εξήγησα για μια τελευταία φορά τι είχα στο μυαλό μου και του επισήμανα να είναι ο εαυτός του. Κάναμε κάποιες δοκιμές, τον φωτογράφισα και αφού τον ευχαρίστησα για την βοήθεια του και το πιάτο με την κοτόπιτα που μου έφερε στην αρχή της διαδικασίας, έφυγα. Σκεπτόμενη ότι έκανα μια ικανοποιητική αρχή για την φωτογραφική μου σειρά.

«Επικίνδυνες Σχέσεις» (1782). Το μόνο δείγμα του πασίγνωστου αυτού λογοτεχνικού έργου από τον Pierre Choderlos de Laclos, έχω δει μέσω της μεταφοράς στην κινηματογραφική οθόνη. Με το όνομα *Cruel Intentions* (1999) και πρωταγωνιστές μεταξύ άλλων την Sarah Michelle Gellar και Reese Witherspoon. Τόσο η μοντέρνα αυτή αναδιήγηση, όσο και το ίδιο το βιβλίο που απεικονίζεται στην φωτογραφία, σχολιάζουν την διαχρονική “πάλη” μεταξύ των ανθρώπινων επιθυμιών και του πάθους, εναντίων της λογικής. Αυτό γιατί η λογική αφορά επιχειρήματα και συμπεράσματα. Τα οποία βγαίνουν έπειτα από λογικό τρόπο σκέψης. Οι ανθρώπινες επιθυμίες, δηλαδή το συναίσθημα, δεν έχουν να κάνουν με τυπικές διαδικασίες. Αφού συνδέονται με την ψυχολογία του ατόμου. Η οποία το επηρεάζει σωματικά, ψυχικά, γεγονός που το κάνει να εξωτερικεύει αυτά που νιώθει. Αυτό μπορεί να φανεί στην γλώσσα του σώματος του και να μην ελέγχεται τόσο εύκολα. Αφού από την μια είναι το μυαλό που λέει τι «πρέπει» να γίνει και από την άλλη το συναίσθημα, που επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες όπως βιολογικές αντιδράσεις και ψυχοσύνθεση και δεν «υπακούει» σε κανόνες. Ίσως η κατάσταση αυτή αποτελεί πηγή έμπνευσης για εμάς. Αφού αυτά τα δυο αλληλοσυμπληρώνονται. Μέσα από την διαδικασία του να καταλάβουμε τι σημαίνουν, ερχόμαστε σε επαφή με τον εσωτερικό μας κόσμο, ανακαλύπτουμε και δημιουργούμε.

IV. β

Πρώτη φορά γνώρισα την Ελίνα μέσω του Μιχάλη. Στα γυρίσματα της μικρού μήκους ταινίας του. Δεύτερη φορά στην παράσταση Εκάβη, από την θεατρική ομάδα του πανεπιστημίου μας, όπου και συμμετείχε. Τρίτη και καλή όταν πήγα να την φωτογραφίσω για την πτυχιακή μου.

Η Ελίνα σπουδάζει στο τμήμα γραφιστικής και οπτικής επικοινωνίας. Είναι καλλιτεχνικός τύπος και αυτό νομίζω φαίνεται ξεκάθαρα. Από το ενδιαφέρον της για την υποκριτική τέχνη, την αγάπη της για την συλλογή μικρών αντικειμένων σχετικά με την ποπ κουλτούρα αλλά και πολλών κοσμημάτων γοθικού στυλ. Όσο με ξεναγούσε στο μικρό αλλά γεμάτο “χαρακτήρα” δωμάτιο της και μου εξηγούσε την ιστορία πίσω από κάθε αντικείμενο που φαίνεται στην φωτογραφία, έβλεπα από ενθύμια της παιδικής της ηλικίας, μέχρι συλλογές ποιημάτων του Έντγκαρ Άλαν Πόε και άλμπουμ συγκροτημάτων και τραγουδιστών της δεκαετίας του 2000’. Φήμες λένε ότι με πίεσε, υπό την απειλή παραίτησης της, να απομνημονεύσω όλα τα άλμπουμ των My Chemical Romance, αλλά κατάφερα να την μεταπείσω αποφεύγοντας τα χειρότερα.

Τελικά επέλεξε να παρουσιάσει μερικά κομμάτια από την συλλογή με τα κολιέ της. Πληθωρικά, περίτεχνα και ένας εξαιρετικός τρόπος να ξεκινήσεις μια κουβέντα. Με χαρά άρχισε να τα απλώνει στο κρεβάτι, το ένα μετά το άλλο, προτείνοντας μου και τρόπους παρουσίασης, καθώς της είχε εξάψει το ενδιαφέρον η όλη διαδικασία. Μου μίλησε για το γεγονός ότι θέλει να φοράει τέτοιου είδους κοσμήματα -και το κάνει- ,

απλά τα συγκεκριμένα όχι όσο θα ήθελε. Είτε γιατί δεν ταίριαζαν σε μια συγκεκριμένη περίπτωση ή επειδή δυσκολευόταν να επιλέξει, ανάμεσα σε όλα αυτά που διαθέτει.

Από τα πρώτα στάδια της ζωής μας, έχουμε την ανάγκη να συνδεθούμε συναισθηματικά με τον άλλον. Αφού στην αρχή δεν έχουμε αναπτύξει την λεκτική μας ικανότητα, αυτό επιτυγχάνεται μέσω της αξιολόγησης των σωματικών μας αντιδράσεων σε εξωτερικούς παράγοντες. Η γλώσσα του σώματος είναι μια από τις πρώτες ενδείξεις του χαρακτήρα κάποιου, ειδικά όταν δεν τον γνωρίζουμε. Οπότε λογικό να νιώθουμε έναν ενδοιασμό, αν παρατηρήσουμε τον απέναντι μας να κάθεται σκυμμένος σε μια καρέκλα, να μην μιλάει πολύ, να φαίνεται θυμωμένος ή να φοράει μαύρα ρούχα (τα οποία για κάποιους είναι συνώνυμο της εσωστρέφειας και ορισμένων αρνητικών συναισθημάτων). Δεν πρέπει όμως να βγάζουμε βιαστικά συμπεράσματα, αλλά να τον πλησιάσουμε, να μιλήσουμε μαζί του. Έτσι θα πάρουμε τα απαραίτητα στοιχεία από την καθημερινή του ζωή και το άτομο του, που θα φανερώσουν σιγά σιγά τον πραγματικό του χαρακτήρα και την προσωπικότητα του. Στοιχεία όπως ποια μουσική ακούει ή -στην περίπτωση της Ελίνας- τι αξεσουάρ του αρέσει να φοράει. Τα οποία όλα μαζί αποτελούν κομμάτια του παζλ.

IV. γ

Ένα μεγάλο κομμάτι της ζωής της Κωνσταντίνας είναι οι φίλοι της και συγκεκριμένα εγώ. Αλλά πέρα από εμένα, είναι και η μουσική. Από μικρή κιόλας ηλικία ασχολείται με αυτή την μορφή τέχνης είτε ακούγοντας την ή με το να δημιουργεί δικές της συνθέσεις. Απ' ότι μου είπε, ο παππούς της ήταν αυτοδίδακτος στο μπουζούκι και η αδερφή της είναι δασκάλα μουσικής, οπότε το “μικρόβιο” είναι κληρονομικό.

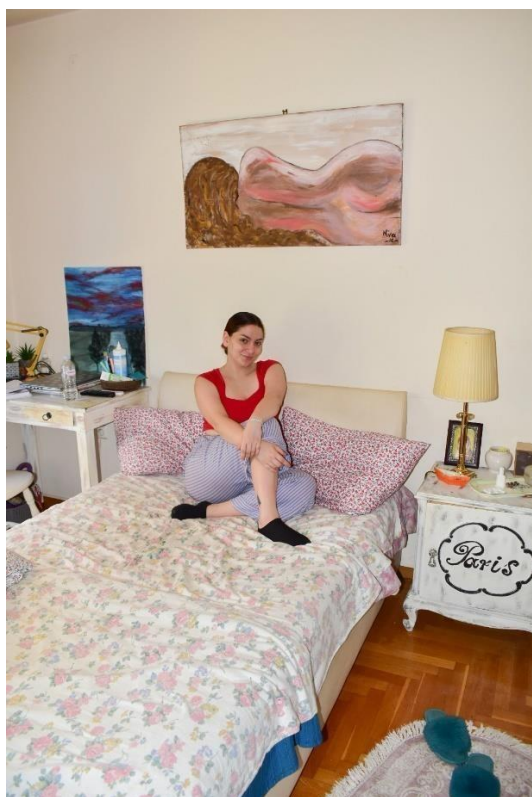
Το αντικείμενο των σπουδών της είναι φωτογραφία και βίντεο, ωστόσο τι πιο ταιριαστό με την αγάπη της για την μουσική από αυτό το πεδίο; Δεν έχει γίνει κάποια κουβέντα βέβαια για το ότι θα ασχοληθεί αποκλειστικά με την παραγωγή μουσικών βίντεο ή την φωτογράφιση μουσικών event (μεταξύ άλλων). Μπορεί να καταλήξει να κάνει κάτι εντελώς διαφορετικό, αλλά οι επιλογές είναι άπειρες και απ' όσο ξέρω την Κωνσταντίνα, σίγουρα θα ασχοληθεί με κάτι δημιουργικό.

Μέσα από τις παραπάνω φωτογραφίες βλέπουμε ότι διάλεξε ως αγαπημένο αντικείμενο, ένα ζευγάρι πολυφορεμένων μαύρων ακουστικών. Τόσο αγαπημένων όπου αφού χρειάστηκε να τα αλλάξει κάποια στιγμή, λόγω μιας εξωτερικής φθοράς, διακριτής κατά το φόρεμα, πήρε ακριβώς τα ίδια. Είναι ακόμα λειτουργικά. Το ότι είναι φθαρμένα, δεν υποβαθμίζει την αξία τους στα μάτια της, αλλά της θυμίζει όλες αυτές τις στιγμές που της φάνηκαν χρήσιμα. Γενικά στην καθημερινή της ζωή “τρέχει σαν τον Βέγγο”, όπως λέει και η έκφραση. Υποχρεώσεις του σπιτιού, δουλειά, σχολή, αθλήματα. Ωστόσο αυτά τα ακουστικά είναι ένα μέσο που της δίνει πρόσβαση σε αυτό που αγαπάει, το οποίο είναι η μουσική.

Επειδή ο κίνδυνος της σωματικής και ψυχικής κόπωσης είναι υπαρκτός, πρέπει να αφήνουμε τόσο χώρο για χαλάρωση, όσο αφήνουμε και για υποχρεώσεις. Όλοι μας στην καθημερινή ζωή είμαστε σαν την Κωνσταντίνα. Ωστόσο το να κάνουμε κάτι που μας εκφράζει είναι μεγάλη βοήθεια. Το να ακούμε τα προειδοποιητικά σημάδια του

σώματος μας και να αναγνωρίζουμε στον εαυτό μας, πως έχει το δικαίωμα της ξεκούρασης. Η κούραση, ο θυμός, η αφηρημάδα είναι μέσα στο πρόγραμμα. Αλλά άμα ακολουθήσουμε αυτόν τον τρόπο σκέψης, το συνολικό αντίκτυπο τους στην διάθεση μας και στη ζωή μας θα μειωθεί.

IV. δ

Η Αρετή είναι μία από τις συμφοιτήτριες μου και καλή μου φίλη από το πρώτο έτος της σχολής. Μετά από πέντε σχεδόν χρόνια, παραμένει ακόμα η μόνη Αρετή που γνωρίζω και εγώ η μόνη Μιχαέλα που ξέρει.

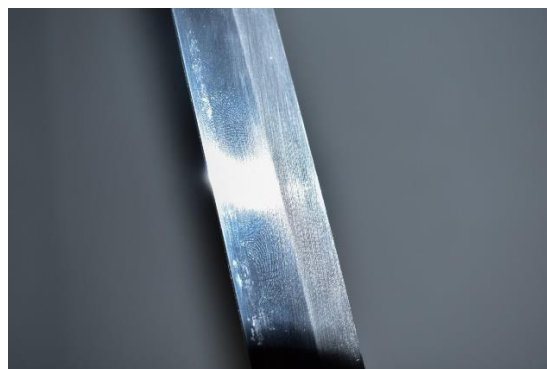
Ωστόσο, αυτούς που γνώρισα πρώτη φορά από κοντά, ήταν οι γονείς της. Εκεί κατάλαβα από που κληρονόμησε το χαρακτηριστικό ύφος, την στάση της απέναντι στην ζωή και το στυλ της γενικότερα. Στην Αρετή αρέσει πολύ η μόδα, οι βόλτες με την μηχανή και ορισμένες καλλιτεχνικές δραστηριότητες, όπως η ζωγραφική. Της αρέσει να φιλοσοφεί τα πράγματα, αλλά κάποιες φορές υιοθετεί μια πιο χαλαρή στάση απέναντι στη ζωή. Δεν έχει αποφασίσει ακόμα τι θα κάνει, όταν τελειώσει με την σχολή, αλλά όταν έρθει αυτή η στιγμή, θα βρει τον δρόμο της. Ίσως πάνω σε ένα ποδήλατο, όπως κάνει ο πατέρας της κάθε πρωί πηγαίνοντας στην δουλειά.

Το αντικείμενο που επέλεξε, προέρχεται εντός της οικογενείας και συγκεκριμένα δημιουργήθηκε από ένα μέλος της. Πρόκειται για τον εικονιζόμενο πίνακα, πάνω από το προσκέφαλο του κρεβατιού της. Η μητέρα της, κυρία Νίνα, τον ζωγράφησε πριν μερικά χρόνια και τον χάρισε στην Αρετή. Φέρει μάλιστα και την υπογραφή της. Πέρα του ότι σχετίζεται με τα ενδιαφέροντα της, είναι και δώρο από την μητέρα της, οπότε ένας παραπάνω λόγος να το αγαπάει. Πάνω στην κουβέντα, μου εξήγησε την προέλευση του και πως η μητέρα της καταπιάνεται με πολλά πράγματα, όπως ζωγραφική και κατασκευή κοσμημάτων.

Η εντύπωση που μου έμεινε από αυτή την επίσκεψη είναι ότι όλοι μέσα στην οικογένεια αυτή, απασχολούν τον εαυτό τους με κάτι. Είτε αυτό είναι μια υποχρέωση είτε είναι κάτι που θέλουν να κάνουν, επειδή το θέλουν, για ψυχαγωγία. Ωστόσο

επικοινωνούν παράλληλα με το περιβάλλον και τους ανθρώπους γύρω τους, χωρίς να αφιερώνουν τον χρόνο τους ολοκληρωτικά σε κάτι. Δίνουν σημασία τόσο στην διαδικασία/αντικείμενο με το οποίο καταπιάνονται, όσο και στον άνθρωπο. Για παράδειγμα όταν έφτασα, η Αρετή μόλις είχε ξυπνήσει από έναν σύντομο ύπνο που πήρε. Κατά τον οποίο αποκοιμήθηκε παραπάνω από όσο ήθελε. Αλλά δεν αργήσαμε να ξεκινήσουμε την φωτογράφιση. Επίσης ο πατέρας της για αρκετή ώρα από τα μέσα της διαδικασίας, μέχρι και ώσπου έφυγα, προσπαθούσε να συνδέσει το καινούργιο τους πλυντήριο ρούχων. Αλλά έκατσε μαζί μας στο σαλόνι να κουβεντιάσουμε.

IV. ε

Με τον Παναγιώτη γνωριζόμαστε 23 χρόνια. Τον συνάντησα πρώτη φορά στην κοιλιά της μητέρας μας. Από τότε αρχίσαμε να μένουμε στο ίδιο σπίτι. Να πηγαίνουμε στο ίδιο σχολείο και να μοιραζόμαστε την ίδια μέρα γενεθλίων με τον Άρθουρ Κόναν Ντούλ.

Σπουδάζει λογιστική και χρηματοοικονομικά, στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής. Ωστόσο δεν είναι αυτό με το οποίο θέλει να ασχοληθεί στην ζωή του, καθώς είναι καλλιτεχνικός τύπος περισσότερο. Τον ενδιαφέρει το κομμάτι της υποκριτικής, της stand up κωμωδίας και η ένατη τέχνη που είναι τα κόμικς (αλλά και ότι σχετίζεται με αυτά). Έχει διάφορες συλλογές από τα προαναφερόμενα, αλλά και από manga (ιαπωνικά κόμικς), φιγούρες μοντελισμού και διάφορα συλλεκτικά αντικείμενα που έχουν να κάνουν με τα παραπάνω.

Ένα από αυτά είναι το εικονιζόμενο της φωτογραφίας. Πρόκειται για το κατάνα του χαρακτήρα με το όνομα Ζορό, από το anime One Piece. Είναι ένα αντίγραφο το οποίο έχει δημιουργηθεί καθαρά για συλλεκτικό σκοπό. Αλλά έχει γίνει με τόσο καλή τεχνική που φαίνεται σαν αληθινό. Στην πραγματικότητα δεν το αγόρασε ο ίδιος, αλλά το κέρδισε μέσω ενός διαγωνισμού. Σε ένα συνέδριο που γίνεται κάθε χρόνο. Για φαντασιών, σειρών και ηλεκτρονικών παιχνιδιών που έχουν να κάνουν με την ποπ κουλτούρα και την καθημερινή ζωή.

Θυμάμαι όμως εκείνη την στιγμή, πριν από μερικά χρόνια, που ήρθε στο σπίτι. Κρατώντας μια μικρή σακούλα με αφίσες, αυτοκόλλητα και άλλα πράγματα που είχε αποκτήσει από την συνάντηση αυτή. Η τσάντα πλάτης που φορούσε δεν ήταν κλεισμένη τελείως, γιατί είχε βάλει μέσα της ένα μακρόστενο κουτί το οποίο αναρωτιόμουν τι είναι. Επειδή για ευνόητους λόγους δεν μπορούσε να κυκλοφορεί στην Αθήνα με ένα τέτοιο αντικείμενο σε κοινή θέα, λογικό ήταν να του το συσκευάσουν και να το δώσουν με αυτόν τον τρόπο. Ήταν όμως μια τυχερή μέρα για αυτόν.

Το θέμα είναι ότι πρόκειται για κάτι που του αρέσει και βρέθηκε μπροστά σε αυτήν την έκπληξη, κάνοντας κάτι που τον ευχαριστεί. Πολλοί νέοι άνθρωποι νιώθουν ορισμένες φορές πίεση. Η οποία οφείλεται σε προσδοκίες και πεποιθήσεις για το πως πρέπει να φέρεται ένα άτομο της ηλικίας μας. Έξοδα του μήνα, αναζήτηση εργασίας και ενίσχυση του βιογραφικού. Ωστόσο δεν χρειάζεται να βρισκόμαστε συνέχεια μες το άγχος και να αισθανόμαστε ενοχικά άμα περνάμε καλά. Δεν πρέπει να χάνουμε το ενδιαφέρον μας, για κάτι με το οποίο ασχολούμασταν με τόσο πάθος μέχρι τώρα. Άλλωστε για κάποιο λόγο το κάναμε αυτό. Να κρατήσουμε αυτό το κομμάτι του εαυτού μας, για πολλές δεκαετίες ακόμα. Να μην χάσουμε “το παιδί μέσα μας”, αγνοώντας απόψεις του τύπου “δεν είναι της ηλικίας σου” και “αυτό είναι μόνο για παιδιά”.

IV. στ

Η Ιωάννα είναι άλλη μια μουσικόφιλη που με άφησε να την φωτογραφίσω. Διάλεξε ένα βινύλιο από την μεγάλη συλλογή που διαθέτει στο σπίτι της. Το άλμπουμ «Wish You Were Here» των Pink Floyd. Έτσι και εγώ ευχήθηκα να έρθει εδώ και να πουλίγεινε.

Σπουδάζει στο τμήμα γεωγραφίας του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου, πηγαίνοντας παράλληλα σε μια ιδιωτική σχολή γραφιστικής, στην Αθήνα. Το πρώτο είναι ένα επαγγελματικό πεδίο που δεν νομίζω να ακολουθήσει ιδιαίτερα. Καθώς της αρέσει το σχέδιο, να δημιουργεί διάφορα προσχέδια αλλά και πιο ολοκληρωμένα έργα στο χαρτί και στον υπολογιστή. Οπότε φτιάχνει πράγματα τα οποία απορρέουν από τα ενδιαφέροντα της. Από κάτι που γνωρίζει πως της αρέσει. Άρα είναι πιο πιστή στην σκέψη της ή σε αυτό που φαντάζεται και μπορεί να το αποδώσει καλύτερα.

Στην αρχή κάποιος που την βλέπει για πρώτη φορά, δεν θα φανταστεί ότι ακούει ροκ μουσική, της αρέσουν οι ταινίες τρόμου, τα κρύα ανέκδοτα και οι αστείες εικόνες που δεν βγάζουν κάποιο νόημα. Αλλά άμα την γνωρίσει καλύτερα, τότε αλλάζει η κατάσταση. Έτσι συμβαίνει και με όλο τον κόσμο. Άμα δεν γνωρίσεις κάποιον, ως άτομο, ως ξεχωριστή προσωπικότητα με τα δικά της ενδιαφέροντα και γνώμη, δεν μπορείς να πεις ότι τον ξέρεις καλά, ούτε έχεις μια ολοκληρωμένη άποψη για αυτόν. Πολλές φορές σε ένα τέτοιο έργο, έρχεται να μας βοηθήσει κάτι τόσο απλό, όσο ένα κομμάτι μουσικής. Η φράση "τις προάλλες αγόρασα αυτό το ωραίο άλμπουμ των Pink Floyd σε μορφή βινυλίου" σπάει τον πάγο. Το άτομο που έχεις απέναντι σου, θα

ενδιαφερθεί, θα ρωτήσει. "Ποιο απ' όλα;", "Καλή επιλογή. Ο ήχος ακούγεται πιο καθαρά μέσω αυτού", "Αλήθεια; Μου αρέσει πολύ αυτό το συγκρότημα". Έτσι, μαθαίνεις καινούργια πράγματα, ανταλλάσσεις γνώμες, διευρύνεις τον κοινωνικό κύκλο σου και έρχεσαι πιο κοντά με άτομα που ήδη γνωρίζεις.

IV. ζ

Η Χριστίνα επέλεξε αυτόν τον καθόλου μικρό αρκούδο, με τον οποίο ήθελε να βγει φωτογραφία. Η ίδια μου λέει ότι της τον έκαναν δώρο, εγώ λέω ότι περπάτησε με τα πόδια από το μαγαζί, οι απόψεις δίστανται.

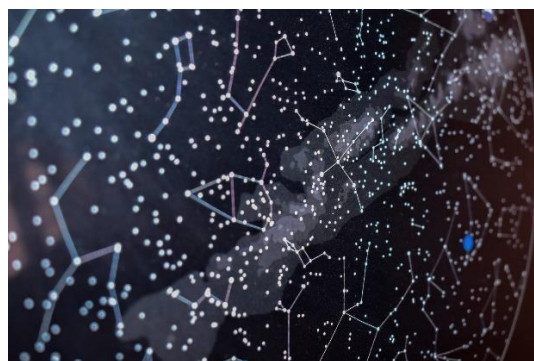
Όταν την ρώτησα αν ήθελε να συμμετάσχει στην εργασία μου, δέχτηκε με χαρά. Εγώ από την άλλη, χάρηκα που δέχτηκε να με βοηθήσει με αυτόν τον τρόπο. Καθώς φοιτούμε και οι δυο στην ίδια σχολή (Τμήμα Φωτογραφίας και Οπτικο - ακουστικών Τεχνών), πολλές φορές έχουμε βρεθεί στην θέση να αναζητήσουμε άτομα για μια φωτογραφική σειρά. Το οποίο δεν είναι πάντα εύκολη υπόθεση, αφού ακόμα κι αν ξέραμε άτομα, δεν είχαν όλα το ίδιο πρόγραμμα, άλλα εργάζονταν, άλλα είχαν μάθημα, άλλα βρίσκονταν ακόμα και εκτός Αθηνών. Αλλά πάντα βρίσκαμε την άκρη και τον τρόπο να δουλέψουμε γύρω από αυτό. Μια ικανότητα η οποία θα βοηθήσει και τις δυο μας στην μετέπειτα επαγγελματική ζωή. Ότι κι αν επιλέξουμε να κάνουμε. Φαντάζομαι ότι η Χριστίνα θα συνδυάσει την φωτογραφία με την αγάπη της για τον χορό και την μουσική. Αφού είναι κάτι που της αρέσει, θα το κάνει καλά. Όταν επικοινωνήσα πρώτη φορά με την Χριστίνα, θα πρέπει να βρισκόταν στην Λάρισα - εκεί από όπου κατάγεται - , αλλά η ίδια απάντησε θετικά στο να ξεκινήσουμε την διαδικασία, μόλις επέστρεφε στην Αθήνα.

Το πρώτο βήμα που έπρεπε να κάνει, ήταν το να επιλέξει ένα από τα αγαπημένα της αντικείμενα. Από όσο την ξέρω, αυτό θα σχετιζόταν είτε με τον χορό, είτε με την Ασιατική κουλτούρα είτε με κάτι λούτρινο. Μια μίξη των δυο τελευταίων ήταν η

απάντηση. Ένας αρκούδος με το όνομα J Hope. Έτσι ονομάζεται ένας εκ των τραγουδιστών του διάσημου συγκροτήματος BTS. Επειδή το να φέρουμε από την Νότια Κορέα τον ίδιο τον τραγουδιστή θα ήταν κάπως δύσκολο, ο αρκούδος ήταν η αμέσως επόμενη λύση. Στην συνέχεια πήγα στο σπίτι της, το οποίο και επισκέφτηκα πρώτη φορά από όταν μετακόμισε. Μιλήσαμε λίγο καθώς είχαμε καιρό να βρεθούμε από κοντά και ξεκινήσαμε την διαδικασία. Το γεγονός ότι το δωμάτιο της είναι ένα από τα πιο φωτεινά σημεία του σπιτιού, ήταν ένας καλός παράγοντας, ο οποίος μας ευνόησε. Ο αρκούδος “έδεσε” ωραία με τον χώρο και με την ίδια την Χριστίνα, η οποία τον επιδείκνυε περήφανα στην κάμερα.

Όπως φαίνεται και από την φωτογραφία, είναι συλλέκτρια διαφόρων αναμνηστικών αντικειμένων που αφορούν τα χόμπι της και στιδήποτε άλλο της αρέσει. Γιατί λατρεύει τον χορό, τα χρώματα, την μουσική, στολίδια, αξεσουάρ και ρούχα που απέκτησε είτε μόνη της είτε μέσω τρίτων. Πράγματα που “κουβαλάνε αναμνήσεις” και μπορεί να την επηρεάζουν συναισθηματικά. Αυτό γιατί ήρθαν στην απόκτηση της κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες (πχ. Πάρτυ γενεθλίων), συναισθηματικά φορτισμένες, οι οποίες τώρα πια δεν υπάρχουν. Παρόλα αυτά, όποτε ένα «κομμάτι» από εκείνη την ημέρα εμφανίζεται μπροστά της, της θυμίζει αυτό που έζησε.

IV. η

Η Κωνσταντίνα είναι παλιά μου συμμαθήτρια, από το Γυμνάσιο, ωστόσο πρώτη φορά μιλήσαμε λίγα χρόνια αργότερα. Όταν διανύαμε τον δεύτερο χρόνο του Λυκείου.

Ο κύριος παράγοντας που μας έφερε κοντά ήταν νομίζω το κοινό χιούμορ. Αυτή η περίοδος ήταν κουραστική και αγχωτική καθώς προετοιμαζόμασταν για τις πανελλήνιες, αλλά είχα βρει τον τρόπο διαβάσματος που μου ταίριαζε καλύτερα. Επιπλέον, άτομα σαν την Κωνσταντίνα, έκαναν ακόμα πιο εύκολη την καθημερινότητα. Ήταν από αυτές τις απλές, καθημερινές συναναστροφές που μέσα από την ενδεχόμενη κούραση και κακοκεφιά κατά την διάρκεια του μαθήματος, σου έφτιαχναν την διάθεση. Έστω και για λίγο. Βέβαια μετά τελειώσαμε το σχολείο και πέρασε η κάθε μια στην σχολή της. Από τότε αραιώσαν οι επαφές μας, πέρα της ανταλλαγής μερικών μηνυμάτων από μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Βρεθήκαμε πάλι από κοντά μετά από χρόνια, όταν πήγα να την φωτογραφίσω για τους σκοπούς της εργασίας.

Ήταν η δεύτερη φορά που βρέθηκα στο σπίτι της και είχε αλλάξει μερικά πράγματα. Έκανε ανακαίνιση στο δωμάτιο, άλλαξε την θέση των επίπλων. Βέβαια το σπασμένο παντζούρι ήταν ένα ατυχές απρόοπτο, που δεν μπορούσε να αλλάξει. Όταν της ζήτησα να μου δείξει τι είχε επιλέξει, μου έδειξε το παραπάνω κάδρο. Πρόκειται για

κάτι που μπορεί ο καθένας να παραγγείλει διαδικτυακά, αλλά αυτό που απεικονίζει είναι μοναδικό. Μια σειρά αστερισμών που υπήρξε την ημέρα ενός σημαντικού γεγονότος για τον καθένα. Στην περίπτωση της Κωνσταντίνας, όταν επανασυνδέθηκε με το αγόρι της τον Αλέξανδρο. Ο ίδιος της το έκανε δώρο και εκείνη με την σειρά της, το στόλισε σε μια περίοπτη θέση, στην βιβλιοθήκη της.

Οι ανθρώπινες σχέσεις είναι απρόβλεπτες. Αφού πρόκειται για την σύνδεση δυο ξεχωριστών οντοτήτων, με τα δικά τους θέλω και αξίες, οι οποίες δεν συμβαδίζουν πάντα μεταξύ τους. Για αυτό και οι συγκρούσεις είναι αναπόφευκτες. Δεν νομίζω όταν συναντήθηκαν για πρώτη φορά οι δυο τους, να φανταζόντουσαν ότι θα χώριζαν και μετά θα ήταν πάλι μαζί. Οπότε κανείς δεν μπορεί να ξέρει τι θα του φέρει η ζωή. Όλα για κάποιο λόγο γίνονται και σίγουρα μπορούμε να επηρεάσουμε την δικιά μας πορεία, με τις πράξεις μας και τις επιλογές μας.

IV. θ

Εδώ βλέπουμε άλλο ένα άτομο της οικογένειας Σαρηγιάννη. Ο Στάθης είναι ο δίδυμος αδερφός της Ιωάννας και μικρότερος μου κατά 3 χρόνια. Όσα όμως του λείπουν σε χρόνια, τα συμπληρώνει σε ύψος.

Πριν καν του κάνω την γνωστή ερώτηση, ήξερα ήδη τι θα επιλέξει. Φέρνοντας στο μυαλό μου τις προηγούμενες φορές που επισκέφτηκα το σπίτι τους, θυμόμουν ότι είχε μια ηλεκτρική κιθάρα, μαζί με έναν μεγάλο ενισχυτή. Οπότε από αυτή την άποψη, ήξερα τι να περιμένω. Αυτό που ανυπομονούσα να παρουσιάσω με την φωτογραφική μου κάμερα, ήταν αυτή η υπέροχα ασυνήθιστη ταπετσαρία. Η οποία “δένει” μάλιστα αρκετά καλά με το φθαρμένο ξύλινο πάτωμα. Κατά έναν περίεργο τρόπο, δεν “κλωτσάει”, στην εικόνα ενός 20χρονου φοιτητή που κρατάει στα χέρια του μια ηλεκτρική κιθάρα. Της οποίας την κοντινή φωτογραφία μόλις έβγαλα, ο ίδιος σχολίασε: “Μοιάζει σαν εξώφυλλο άλμπουμ”.

Ο Στάθης σπουδάζει και αυτός στο τμήμα γεωγραφίας του Χαροκόπειου πανεπιστημίου. Πέρα από αυτό, πήρε πρόσφατα το πτυχίο του από το Ινστιτούτο Γεωπονικών Επιστημών, για την ολοκλήρωση ενός σεμιναρίου πάνω στην μελισσοκομία. Ο πατέρας τους είναι παραγωγός μελιού και διαφόρων προϊόντων από/με μέλι. Οπότε αυτό του δίνει επιπλέον γνώσεις τις οποίες μπορεί να χρησιμοποιήσει στην οικογενειακή επιχείρηση. Χωρίς βέβαια αυτό να τον δεσμεύει. Στον ελεύθερο του χρόνο εξασκείται με την κιθάρα του και όποτε τους επισκέπτομαι, μετατρέπουμε ένα δωμάτιο του σπιτιού σε home cinema. Βλέποντας κάποια ταινία

(κυρίως τρόμου ή ψυχολογικού θρίλερ) και σχολιάζοντας την όπως εμείς μόνο ξέρουμε. Μια συνήθεια η οποία δεν λείπει από την ζωή μας και την οποία απολαμβάνουμε.

Οπότε, ο Στάθης όντας πρωτοετής, χρειάζεται να πηγαίνει σχεδόν καθημερινά στην σχολή. Επίσης, κάποιες φορές συνοδεύει τον πατέρα του σε μέρη έξω από την Αθήνα - όπως η Σπάρτη - για να φροντίσουν τα μελίσσια τους. Δουλειά για την οποία ξεκινούν νωρίς το πρωί. Αυτό μπορεί να κρατήσει παραπάνω από τρεις μέρες. Ωστόσο δεν τον έχει καταβάλλει. Ακόμα κι αν θα μπορούσε να επιλέξει μια εκδρομή με την παρέα του αντί της ολόήμερης εργασίας. Όπως με άλλα πράγματα στην ζωή μας, έτσι και σε αυτή την περίπτωση, έχει μάθει να δίνει σημασία τόσο στις υποχρεώσεις του, όσο και στις στιγμές χαλάρωσης. Έτσι, αν και δεν είναι πάντα εύκολο, προσπαθεί να εξισορροπεί αυτά τα δύο.

IV. 1

Οικογενειακή υπόθεση, αφού αυτή την φορά πρόκειται για την άλλη κόρη της οικογένειας, την Χρυσάνθη. Είναι η μεγάλη μου αδερφή, κατά τρία χρόνια. Περιέργως, πολλά άτομα λένε ότι μοιάζουμε αρκετά, ακόμα κι αν δεν είμαστε δίδυμες. Η πρώτου βαθμού συγγένεια τα έχει αυτά, ωστόσο το αναφέρω ως σχόλιο.

Η Χρυσάνθη εργάζεται ως γραμματέας σε ένα μεγάλο γυμναστήριο κοντά στην γειτονιά μας. Παράλληλα όμως με την εργασία της, σπουδάζει και τεχνικός φαρμάκων στην Αθήνα. Αρχικά, είχε περάσει στο Τμήμα Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων στο Αγγίνιο (μετέπειτα Τμήμα Μηχανικών Περιβάλλοντος), όμως δεν την κέρδισε αυτό. Καθώς και δεν την ενδιέφερε ως σχολή (αφού η ίδια ήταν της θεωρητικής κατεύθυνσης, παρά της θετικής) και ένιωθε ότι δεν ήταν αυτό που πραγματικά ήθελε να κάνει. Έτσι μερικά χρόνια μετά, βρέθηκε με αυτές τις καινούργιες επιλογές, οι οποίες της δίνουν ικανοποίηση αλλά και μια ευκαιρία να δοκιμάσει τον εαυτό της, πάνω σε κάτι που της αρέσει.

Από την άλλη, αγαπάει την φύση και το περιβάλλον γενικότερα. Πολλές φορές έχει και μια ανάγκη για ηρεμία. Αν μάλιστα λάβει κανείς υπόψη του, την αγάπη της Χρυσάνθης για τον ύπνο, ε, τότε πετυχαίνει την απόλυτη ηρεμία...Εδώ θα αναφέρω το αντικείμενο που κρατάει στα χέρια της, το οποίο είναι μια αιώρα. Ως οικογένεια, από μικρά παιδιά πηγαίναμε σε κάμπινγκ, μια συνήθεια που μας έμεινε μέχρι τώρα. Πρόσφατα κατεβάσαμε από την αποθήκη μια σκηνή και αυτή την αιώρα, για ένα επερχόμενο ταξίδι της Χρυσάνθης στην Επίδαυρο. Οπότε βρήκε ευκαιρία και την

επέλεξε για την φωτογραφία. Αυτό το ταξίδι είναι από τις σημαντικότερες αποφάσεις που θα μπορούσε να πάρει όχι μόνο για την καλοπέραση, αλλά και για την υγεία της γενικότερα. Αφού η επαφή με την φύση, μας δίνει την ευκαιρία να αναπνεύσουμε καθαρό αέρα. Να πάρουμε βιταμίνες, να σκεφτούμε καθαρά, χωρίς ένταση και στρες τα οποία πολλές φορές σωματοποιούμε και «να ζήσουμε στην στιγμή».

V. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η όλη διαδικασία έγινε με βάση ένα πρόγραμμα. Πρώτα μέσω επικοινωνίας με τον κάθε συμμετέχοντα, πληροφορούμουν αν επιθυμούσε να συμμετάσχει. Αυτό θα με βοηθούσε στο να έχω μια καθαρή εικόνα στο μυαλό μου, για τον αριθμό των ατόμων που θα φωτογράφιζα. Δεν έπαιρνα πάντα το “ναι” ως απάντηση, αλλά αυτό ήταν μέσα στο πρόγραμμα. Η συνεννόηση ήταν πολύ καλή μεταξύ μας, τόσο στην πρώτη επικοινωνία, όσο και κατά την φωτογράφιση. Σημαντικό ρόλο έπαιξε το ότι τους εξηγούσα κατανοητά το θέμα και τι ήθελα να “εκπέμπει” η κάθε φωτογραφία. Οπότε και αυτοί με τη σειρά τους, ήταν σε θέση να αποδώσουν καλύτερα και γιατί όχι, να βοηθήσουν με το να δώσουν την δικιά τους συμβουλή.

Πιστεύω ότι όλα τα άτομα έχουν από μια ενδιαφέρουσα προσωπικότητα το κάθε ένα. Αυτό φάνηκε είτε από τον περιβάλλοντα χώρο, δεδομένου ότι τα ίδια επέλεξαν πως να τον διαμορφώσουν, είτε από την εμφάνιση τους ή και από το αγαπημένο τους αντικείμενο. Εγώ τους είπα να εμφανιστούν όπως ένιωθαν καλύτερα, πιο άνετα. Δεν τους έδωσα κάποια ιδιαίτερη οδηγία πάνω σε αυτό το κομμάτι, γιατί πίστευα ότι έπρεπε να ήταν δικιά τους απόφαση. Έτσι θα έβγαινε προς τα έξω ο πραγματικός τους εαυτός, παρά ένα “στημένο” αποτέλεσμα. Έκανα πολλές δοκιμές. Σε άλλες βγήκαν πιο χαλαρά, με αστείες εκφράσεις και στάσεις, σε άλλες πιο σοβαρά. Στο τέλος όμως έπρεπε να κάνω μια επιλογή.

Η επικοινωνία ήταν αρκετά καλή μεταξύ μας και όλοι είχαν διάφορες ιστορίες να μου πουν αλλά και ιδέες, για να με βοηθήσουν. Δηλαδή να κάνουν την διαδικασία πιο εύκολη. Μερικές από τις πιο συχνές δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίσα, ήταν το να κανονίσω ημέρα φωτογράφισης, αφού ο κάθε ένας είχε το πρόγραμμά του. Μετά ήταν το θέμα της ώρας, γιατί ήθελα να γίνεται ημέρα, όσο υπήρχε ακόμα ήλιος, για το φυσικό φως. Αλλά εξοπλισμός και θέληση υπήρχε. Οπότε το θέμα λυνόταν.

Μέσα από την μελέτη αυτή, βγαίνουν ορισμένα συμπεράσματα. Εγώ στις γειτονιές που επισκέφτηκα, συνάντησα τα συγκεκριμένα άτομα. Αλλά αυτό έγινε εδώ, στο μέρος που ζω. Υπάρχουν άλλα τόσα άτομα, έξω από τα ελληνικά σύνορα, με την ίδια θέληση για ζωή και δημιουργία. Το κάθε ένα με τα δικά του ενδιαφέροντα, υποχρεώσεις και ιστορίες να πει. Πολλές φορές η ισορροπία μεταξύ των δυο πρώτων, φαντάζει δύσκολη. Αλλά άμα μάθουμε τι ταιριάζει στον καθένα από εμάς καλύτερα, τότε θα είμαστε σε θέση να ανταποκριθούμε καλύτερα. Στις δυσκολίες της καθημερινότητας και να αγκαλιάσουμε το απρόβλεπτο.

VI. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- McKevitt Greg, BBC News NI, «George Hackney: Unseen WW1 photos uncovered», BBC NEWS, November 17, 2014
<https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-30050870>
- Pastan Amy, «Dorothea Lange + Migrant Mother: Meet the master artist through one of her most important works», Education, The Kennedy Center, September 5, 2019
<https://www.kennedy-center.org/education/resources-for-educators/classroom-resources/media-and-interactives/media/media-arts/dorothea-lange-migrant--mother/>
- Time Staff, «Pioneering Pictures of Domestic Violence», TIME, June 1, 2016
<https://time.com/4353529/donna-ferrato-domestic-violence/>
- Estrin James, «Unraveling the Mysteries of Dorothea Lange’s ‘Migrant Mother’», Lens, The New York Times, November 28, 2018
<https://www.nytimes.com/2018/11/28/lens/dorothea-lange-migrant-mother.html>
- Litovsky Dina, «Bachelorette», Personal, LITOVSKY DINA, 2010-2013
<https://dinalitovsky.com/Personal/BACHELORETTE/1>
- Dowsett Maria, «Capturing Lives through Object Photography», MARIA DOWSETT: Fashion Communication at the University of Brighton, April 17, 2020
<https://blogs.brighton.ac.uk/mariadowsett/2020/04/17/capturing-lives-with-fashion-still-life/>
- Gernsheim Helmut Erich Robert, Grundberg Andy, Newhall Beaumont, Rosenblum Naomi, «History of Photography», Britannica, June 14, 2024
<https://www.britannica.com/technology/photography#ref252839>
- Freund, G. (1996) Τζίμας, Δ. (επιμέλεια), «Φωτογραφία και Κοινωνία», Εκδόσεις Περιοδικού ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ
- Wells, L. (2007), Wells, L. (επιμέλεια), «Εισαγωγή στη Φωτογραφία», Εκδόσεις Πλέθρον
- Αντωνιάδης, Κ. (2014), Αντωνιάδης, Κ. (επιμέλεια), «Λανθάνουσα Εικόνα: Δοκίμιο για τη Φωτογραφία», Εκδόσεις Ελληνικό Κέντρο Φωτογραφίας
- Barthes, R. (2019), Πατσογιάννης, Β. (επιμέλεια), «Εικόνα – Μουσική – Κείμενο», Εκδόσεις Πλέθρον

VII. ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΣΗ (ΠΗΓΕΣ)

- McKevitt Greg, BBC News NI, «*George Hackney: Unseen WW1 photos uncovered*», BBC NEWS, November 17, 2014 <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-30050870>
- Estrin James, «*Unraveling the Mysteries of Dorothea Lange’s ‘Migrant Mother’*», Lens, The New York Times, November 28, 2018 <https://www.nytimes.com/2018/11/28/lens/dorothea-lange-migrant-mother.html>
- Time Staff, «*Pioneering Pictures of Domestic Violence*», TIME, June 1, 2016 <https://time.com/4353529/donna-ferrato-domestic-violence/>
- Litovsky Dina, «*Bachelorette*», Personal, LITOVSKY DINA, 2010-2013 <https://dinalitovsky.com/Personal/BACHELORETTE/1>

VIII. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

- Pollack K. (2016, June 1), «*100 Photographs: The Most Influential Images of All Time*», Red Border Films, TIME, <https://time.com/4353529/donna-ferrato-domestic-violence>